Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-234557-p0001-2

Im 3726
S

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-234557-p0002-8

cm 40

רומא

מקבלה את המשיח

בשנת תצ"ז

H. C. I. FROMMANNI

ROMA CHRISTI RECEPTRIX

JUDAICOGERMANICE

SEORSUM RECUDI CURAUIT

IO. HENR. CALLENBERG
Phil. Prof. Ord.

HALAE
In typographia Inſtituti Judaici
CIↃ IↃ CC XXXVII.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-234557-p0003-3

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-234557-p0004-9

א דורך · · (דיא) רומיים (ווערדן)
היער נור בפרט דיא פר שטאנדן ווערדן ·
דיא אין דער שטאט רוים וואונטן · ניכט
אבר בכלל אלי דיא צום מלכות רומי געהערטן :
עס איזט אויך דא זעלבסט וויטר (אין
סעיף ד׳ אונ׳ ה׳) אן גצייגט ווארדן · דאס
דיא רומיים זיין מתחילה גויים געוועזן ·
נעמליך גויים עובדי עובדה זרה : וואז
הער אבר דיא עבודה זרה מתחילה ענט
שטאנדן איזט · אונ׳ ווארין זיא אייגנטליך
בייא דען רומיים בשטאנדן האט · אדר
וואס זיא געוועזן · דא פון קענן מיר אן דיזם
ארט ניכט מעהר מאריך זיין · גנוג ווען
מיר וויסן דאס עבודה זרה הייסט · ווען

אמן פאר איינם דינג אורא האט אונ' איק
כבוד אן טוט אלז ויא איינם אלוה· דאס
דאך אבר באמת קיין אלוה איזט· אונ' דא
ביים דאך דיא תורה ניכט וויל אמאין זיין·
דיא דער בורא דורך זייני נביאים דען
אענשן געגעבן: פון דען אנדרן ענינים
ווירד אמן אין טיאן א' ב' אונ' ג' פון דיזן
בריב באריכות צו לעזן פינדן:

ב ווען איר אבר וויסן דאס עבודה
זרה הייסט ווען אן פאר איינם דינג אורא
האט אונ' אים כבוד אן טוט אלז ויא איינם
אלוה דאס באמת קיין אלוה איזט· זוא
קענן איר לייכטליך אערקן דאס איין גרויסר
הפרש זיין אוז צווישן עבודה זרה אונ' צווישן
כופר בעיקר: דען כופר בעיקר הייסט
ווען אאן חס ושלום גאר לייקנט דאס איין
בורא וממציא העולם· איין בטעפפר אונ'
הרפאר בריגגר דער וועלט פר האנדן זייא·
דער דא איזט דער טורט אונ' עיקר פון
אלן זאכן· אונ' אאן אלזוא גאר קיין ישות
אונ' מציאה אדר סיבה כל הסיבות אמאין
איזט· זיך פאר קיינן פירכטיט אלז וויא
פאר איינם אלוה· אונ' קיינם דינט איט
כבוד אונ' עבודה· אלז וויא זנסטן צו
געהן

גשעהן פפלעגט · זונדרן אויש גאר פורק
עול מלכות שמים אונ' גיט בשרירות לבו'
נאך דעם גוט דונקל פון זיינם הערצן · וויל
מאן זיך ניכט פירכטיט פאר איינן עונש
בידי שמים ניכט בעולם הזה אונ' ניכט בעולם
הבא · דא אין קענן טייל איינר דער
עבודה זרה דינט דאך גלויבט דאש איין
בורא אונ' עיקר העולם פר האנדן זייא אונ'
ערקענט דאש מאן דעם זעלביגן דינן מוז:
אונ' דאש דיא וועלט געפיהרט ווירד בצדק
ובמשפט ובחסד וברחמים מיט גרעכטיגקייט
אונ' מיט גריכט מיט גנאדי אונ' בארמהערציג
קייט: אונ' דאש אלזוא שכר אונ' עונש בידי
שמים צו גווארטן זייא: נור דאש זיך איין
זאלכר טועה אויש אונ' האלט איינה זאך
פאר דען ואלים דיא עש דאך באמת ניכט
אויש:

ג אויב נון טון דיא גוים · פון
וועלכן גזאגט ווארדן דאש זיא קיינה כופרי
בעיקר גוועזן פיל ואן זאלכי מעשים הרעים
אונ' זימות גטאן האבן אלז איין כופר בעיקר
צו טון פפלעגט · זא אויש דאך דיוש גשעהן
שלא כדין ושלא כדת אמונתם ווירד אירה
אמונה · אונ' אלזוא בלייבט דאך דאז נואת

וואס איר גזאגט האבן דאס איין הפרש זייא
צווישן ע"ז אונ' כופר בעיקר : למשל ווען
איין יהודי זיך אין אייניגן זאכן נוהג איזט
נאך דען חוקות פון אנדרן אומות אונ' טוט
דא דורך ווידר זיינה תורה · אדר ער טוט
זונסטן עבירות ווידר זיינה תורה · זא
קאן מאן דעסט וועגן ניכט זאגן דיזר איזט
קיין יהודי זונדרן ער איזט איינר פון דיזר
אומה אדר פון דיזר אומה · ווייל ער אירה
מעשים טוט · ניין · נייארט ער בלייבט זא
לאנג איין יהודי ביז ער גאר דאז יאך פון
זיינר תורה בפרהסיא פון זיך אב שיטלט :
אלזוא אויך בייא דען גויים עובדי עבודה
זרה אויב זיא גלייך פיל אונ זאלכי מעשים
טאטן · דיא דא גלייך וואָרן דען מעשים
פון כופרי בעיקר · זא קאן מאן דאך דעסט
וועגן ניכט זאגן דאס אלי גויים כופרי בעיקר
זיין : אונ' עבן דארום · ווייל כמעט אלי
הכמי הגויים אונ' אירה פילוזופים האבן
איינן בורא אמאין גוועזן ווייל זיא אויך נור
דורך דען שכל אנוטי זיין אוס דא צו
גצוואונגן ווארדן · אונ' האבן דאך ניכט נאך
זאלכר איהרר אמונה גטאן זא ווירד צו אן
פאנג פון דיזם בריב · נעמליך אין סימן א'
אונ'

אונ׳ ב׳ דייטליך בוויזן· דאס קיין גוי עובר ע״ז ווירד איינן פתחון פה האבן קענן בויס הדין פֿון וועגן זיינן מעשים הרעים דען זיין אייגן הערץ ווירד איין ארטיע זיין · דאס ער דען גזר דין פֿון הקב״ה איבר זיך ווירד אונז גרעכֿט פֿערטיגן· וויל ער בעולם הזה געהאנדלט האט ווירד זיינה אייגני ידיעה:

ד דאס איר אבר גוויזן האבן דאס איין הפֿרט זייא צווישן עבודה זרה אונ׳ צווישן כופר בעיקר דאז איזט ניכֿט רעכט וועגן גשעהן· כדי איר אעכֿטן דער עבֿודה זרה איינן זכֿות זוכֿן· חלילה · אונ׳ ווירד אן אין דעם פירוש איבר סימן א׳ ב׳ אונ׳ ג׳ גנוג ראיות פֿינדן וואו איך בוויזן האבן דאס דער עונש פֿון דען עובדי עבודה זרה ווירד ביום הדין עבן זוא גרויס זיין אלז דער עונש פֿון איינס כופר בעיקר אונ׳ וואול נאך גרעסר· אך ורק עס איזט דיזר חפֿרש אלהיער רעכט וועגן גלייגט וואָרדן· וויל אמן אחד מן אלף איינן יהודי פֿינדט · דער דא וויים דאס איין הפֿרש איזט צווישן עבודה זרה אונ׳ צווישן כופר בעיקר· זונדרן איינן וועד קיין יהודי איזט אס כן איזט ער

גלייך כופר בעיקר וועלכט דאך גאר ניכט
זאו כפשוטה קאן גזאגט ווערדן אויז דעם
טעם · דער פאר הער גמעלדט איזט :

ד' איזט אבר איין הפרש צווישן
עבודה זרה אונ' צווישן כופר בעיקר · וויא
פיל מעהר איזט איין הפרש צו מאכן צווישן
איינר זאלכן אמונה אין וועלכר מאן ניכט נור
איינן בורא וממציא העולם מאין ליש גלויבט
זונדרן דאז מאן אויך זיינה תורה אויך זיך
מקבל איזט · אונ' האלט זיא פאר איין
ליכט דאס אונז נאך ווייטר פיהרן זאל צו
דער רעכטן ערקענטניס פון זיינם ישות
אונ' פון זיינן מידות אונ' דאז אונז לערנן זאל
וויא מאן זיינה גנאדי אונ' בארמהערציגקייט
ערלאנגן זאל אונ' בעולם הזה אונ' בעולם
הבא פאר איס בשטיאן קאן · אונ' זיך אין
דעם ליכט פון איינם זאלכן קיניג איביגליך
ערפרייאן מאג · איך זאגי וואס איזט דאז
ניכט פאר איין גרויסר הפרש צווישן איינר
זאלכן אמונה אונ' צווישן כופר בעיקר ·
רחמנא ליצלן · עס איזט איין זאלכר הפרש
אלז צווישן ליכט אונ' פינסטרניס · אונ' זוא
וויט מזרח איזט פון מערב זוא וויט זיין
דיזי זאכן פון איין אנדר ער ווייטרט: אונ'
דאז

דא דאך ידוע לכול איזט · דאס דער כלל
משיחיים דיא זאנסטן אויך נוצרים גנענט
ווערדן · ברוב איינה זאלכי אמונה האבן ·
וויא איצונד איזט בשריבן װארדן · זא קאן
איך איין בעל דעת ניכט גנוג דריבר פֿר
וואונדרן וויא דאך דער רוב יהודים זאלכי
עמי הארצים זאלכי בורים אונ' בוערים
זיין · דאס זיא אויך דיזי אמונה ניכט נור
לכלל עבודה זרה רעכֿנן זונדרן אויך גאר
לכלל כופר בעיקר רחמנא ליצלן : אונ'
אויב שון עטליכי אונטר איינן דיא זאך בעסר
פֿר שטיהן אונ' דען הפֿרש וואול וויסן · אונ'
ער קענן דאס דיא אמונת הנוצרים אין
תורת נביאים אונ' כתובים גגרינדט איזט ·
זא זיין זיא דאך ברשעות עבן זא אחרך
ואגדך אלז וויא דיא בורים : אונ' דא
זאלכי למדנים דיא שקרים אחזיק זיין באזיר ·
זא ווערדן זיא גוויס ביום הדין איינן
גרעסרן עונש ליידן אזן אלז דיא עמי
הארצים · דען דיזי זיין נור שוגגים · דיזי
אבר זיין מזידים אונ' געהערן אונטר דיא
מלשינים אונ פושעי ישראל במזיד :

ו ריזט ווער נון גזאגט פֿון דער
אמונה דער רומיים אתחילה אן ביז ניכט

זאנג פאר חרבן בית שני׳ פון וועלכר
צייט איר מוכטן מעהר רידן ווערדן : נון
זאגן איר נאך עטוואס מעלדן וויא דאך גאט
דען יפת ערווייטרט׳ דאס ער האט אן
געפאנגן צו רופן אין דען היטן פון שם :
רצוני לומר וויא דיא רומיים׳ דיא מיום
היותם לעם עובדי עבודה זרה גוועזן זיין׳
אונ׳ פון וועלכן יוסיפון שרייבט דאס זיא הער
קומן פון דעם אינקל יפת׳ ניאליך פון
כתים׳ דאך אן געפאנגן צו איינר רעכטן
ידיעה פון הקב״ה אונ׳ פון דען סודות תורתו
צו קומן׳ אונ׳ זיך גזמאלט האבן תחת
כנפי השכינה : אדר דאס איך נאך
דייטליכר רידי׳ איר זאגן היער מעלדן פון
דעם צו שטאנד דער רומיים צו דער זעלביגן
צייט אלז דיזר בריב מיוט אן זיא גשריבן
וואררן׳ נעמליך וואס זיא דא צו אמל פאר
איינה אמנה גהאבט : דא פון מיוט נון
צו ויסן דאס אויך נאך צו דער זעלביגן צייט
דיא רומיים בעו״ה אמט ליטר עובדי עבורה
זרה וואָרן׳ נור איין קליין ארק אונ׳ גרינג
פאלק פון יהודים אונ׳ פון רומיים האט גאט
דא זעלבשט איבר בלייבן לאזן׳ דיא דען
משיח בלב תם גזוכט אונ׳ גפונדן האבן׳
אונ׳

אונ׳ דיזי רואיים זיין עש אייגנטליך אן וועלכי
בפרטית דיזר בריב גשריבן איזט : ביז
לאנגי צייט דער נאך האט גאט צו אלן רומיים
איינה קלארי שפראך גקערט · דאש זיא
אלי איר הערץ צו ברייטיט האבן אים צו דינן
בכל לב ונפש :

ז׳ דיא סבות אונ׳ דיא התחלה ·
וואו דורך הקב״ה זיך אן גפאנגן איינן מזבח
אויך צו רוים צו בויאן · אונ׳ דיא רומיים
אויט דער פינשטרניש פון איהרר עבודה
זרה צו דעם ליכט פון זיינר תורה גפירט ·
דיא ווייט אן זוא גנויא ניכט · אויך קאן
מאן ניכט גוויש בווייזן אויב איין משולח פון
ישוע דיזי ערה צו רוים מגייר גוועזן · אונ׳
זיא בשטעטיגט אין דער אמונה אן דעם
משיח : דארום איזט קרוב לאמת ווען מאן
זאגט דאש דיא רומיים זיין צו ערשט צו
דיזר זכיה גקומן דורך ירמי טאיק פון דעם
יהודים : דען ערשטליך איזט גוויש דאש
יהודים ניכט נור אין אונטר טירליכן מדינות
פון דען רואיים קודם חרבן בית שני גוואונט
האבן · זונדרן אויך צו רוים זעלבשט · אונ׳
איך וויל ניכט זאגן אפשר שוין פון דען צייטן
יהודה מכבאי · נאך דעם ער איינן בונד
גמאכט

גמאכט מיט דען רוֿמיים · וואו פֿון אויבן גמעלדט וואָרדן · אַזו איזט דאך בוואָרמי מין דען טאגן פֿון הורודוס האלך טון גטעהן · וויא מאן אויז דען יוסיפֿון זעהן קאן : דיזי יהודים נון וועררן נוס וויניגשטן אלי יאהר נאך ירושלים גקוואָן זיין אום דיא מצוה פֿון ראיה אדר עולה לרגל אין דעם בית המקדש צו ערפֿילן : אלז נון אין דען טאגן דאש קייזר אויגוסטוס ישוע הנוצרי גבוירן · אונ ער זיך דער נאך דורך גרויסה נסים ונפלאות מגלה גוועזן · דאש אין זעהר פֿילי פֿון פרושים אונ פֿון צדוקים אונ פֿון אנדרן האמון עם פֿאר דען משיח ער קענט אונ מקבל גוועזן האבן · אזו וועררן דיא יהודים אויז רוים דיזי בשורה טובה אויך דען חסידי אומות העולם דא זעלבשט האבן בשמחה מבשר גוועזן · דאש זיך נעמליך הקב"ה מיבר זיין ורחק גוועזן · דאש ער זיא איינן משיח גשיקט · וואו דורך דען אויך דאז הערץ פֿון זאלכן גויים וורר בעזר רוח הקודש גרירט וואָרדן זיין דאש זיא אויך אן גפֿאנגן אן השי' אונ זיין משיח צו גלויבן אום הנאה צו האבן פֿון דען גוטן · וועלכש הקב"ה פֿר טפראכן האט איבר זיא במוסף זה אויש פֿליסן צו לאזן :

ח בפרט אבר ווירד זאלכש התעוררות
גשעהן זיין אן דעם ערשטן פיאר טאג פון
שבועות נאך דעם ישוע הנוצרי איז הין אויף
גשטיגן אין הימל: דען אלז אן דעם
זעלביגן טאג איבר זיינה תלמידים דער רוח
הקודש איזט בשפע רב אויש גגאסן ווארדן
נאך דער הבטחה דיא ער איהנן צו פאר
גגעבן· אין גשטאלט פון צונגן· דאש זיא בכח
זה האבן אן גפאנגן הקב"ה אשבח צו זיין אין
פילרלייא לשונות· דיא זיא פאר הער גאר
ניאמאלש גוואושט האבן (דען דער רוב פון
דען תלמידים ווארן עמי הארצים אונ' גאר
צגארי קיין יודעי ספר)· אונ' דיא יהודים·
וועלכי מארבע פינות עולם דא צו מאל אין
ירושלים ווארן משום מצות ראייה· אונ' דיא
לשונות פר שטאנדן· נעמליך איין איגליכר
דאש לשון פון זיינר מדינה· דא זיין זיא
נבהל ומשתומם דריבר גווארדן· דאש זיך
אן דעם זעלביגן טאג כמה אלפים האבן
מגייר גוועזן צו דעם משיח ישוע הנוצרי
וויא זאלכש אליש צו לעזן איזט אין דעם בוך
דאז דא הייסט מעשי השלוחים סימן ב'·
נון שטיט דא זעלבשט אין פסוק י' בפירוש
דאש אויך יהודים אונ' גרי צדק אויש רוים
דארונטר

דארונטר געוועזן זיין · דיזי ווערדן בווראי
דער נאך צו רוים ניכט שטיל גשוויגן · זונדרן
פֿיל מעהר גזאלט האבן מזכה רבים צו זיין
מיט רעד וואש זיא מיט אירן אויגן גזעהן
אונ׳ מיט אירן אורן גהערט :

ט גלייך וויא אבר אברהם אבינו
וויניג אגייר געוועזן האט · אויב ער טון אן
אלן ארטן וואו הין ער גקומן איזט דען נאמן
פֿון הקב"ה פֿר קינדיגט · וויא גשריבן
שטיט ויקרא בשם ה׳ · אלזוא איזט עש
אויך צו דער זעלביגן צייט געוועזן · דאש
דיזי מאמינים ניכט פֿיל אונטר דען גויים
קאנטן פועל זיין · זונדרן פֿיל מעהר האבן
זיא דא דורך גורם געוועזן דאש דיא קסרים
אין פֿילרלייא צרות ואכות אן גטאן האבן ·
דען אויך איינה צייט זיין זאלכי לייטי פֿון
דען גויים אן גקלאגט ווארדן · אונ׳ פֿון
דער אנדרן זייט האבן עש דיא רשעי
היהודים זעלבשט גטאן : אונ׳ דיזש האט
גדויארט ביז צו דער צייט פֿון דעם קייזר
קונשטאנטינוס : אין צווישן ווארן דיזי
וויניגי נוצרים צו רוים אייאר עומד בצדקם ·
אויב זיא גלייך פֿילי נסיונות אויז גשטאנדן ·
וואו דורך עש דען גשעהן איזט · דאש זיך
אלי

אלי טאגי נאך מעהר צו אינן פר זאמלט
האבן · ביז דער נאך איין גאנץ הער טאר
פון בעלי מלחמות צוויטר נוצרי וואר · אין
דען טאגן אנטונינוס הקייזר · אונ׳ אלז דער
זעלביגי קייזר האט גוזר שמד געוועזן איבר
דיא נוצרים · אפטר אויך דאז מלטינות
פון רבי · אונ׳ אנטונינוס דאז זעלביגי מאל
מלחמה פיהרטי מיט זיינן שונאים דיא אויך
גויים וואר · זא האט דיזי לגיון נוצרים
אן געפאנגן תפלה צו טון · אונ׳ האט עש
ניכט נור · אלז באלד אן געפאנגן צו דונרן אונ׳
צו בליצן אונ׳ צו רעגנן זונדרן האבן אויך
בעזרת השם דיא זעלביגי מלחמה ווידר דיא
שונאים פון קייזר געוואונן וואז דורך דען דער
קייזר איזט בוואגן ווארדן טוב אל לבו צו
זיין · אונ׳ דען נוצרים מנוחה צו לאזן :

י ווייל נון דיא ערשטן נוצרים צו
רוים זא עומד בצדקם וואר אונ׳ דער שם
טוב פון אירן מעשים טובים אונ׳ צדקות זיך
אין אנדרן מדינות פון נוצרים האט אתפשט
געוועזן · אונ׳ אין צוויטן, דער משולח פויל
אויך געשטאנדן איזט · דער דא על פי דבורו
של רוח הקודש זאלטי דיא תורה פון דעם
משיח מעמיד זיין על בוריה אונ׳ שטארקן
דיא

דיא הענדי פֿון דען טואכֿן · זא האט ער
איין פֿר לאנגן גהאבט זאלכֿט זיין טירותֿ
אויך ביים דער קהילה פֿון משיחיים צו רוים
צו פֿר ריכֿטן : וייל ער אבר אן זיינם פֿאר
נעאן מיזט גהינדרט ווארדן · דאט ער
האט ניכֿט גקענט מיט דען רוגייס פה לפה
רידן אונ׳ עט ראך משום כמה טעמים ניטיג
וואר דען זעלביגן דיא רעכֿטי טורותֿ פֿון
דעם אטיח אונ׳ פֿון זיינר תורה אפֿרט צו
זיין · זא האט ער דער וייל · · (איינן)
בריבֿ אן זיא גשריבן · אין וועלכֿן ער אינן
דאז גאנצי אהותֿ פֿון דעם דתֿ
המשיחיים אגלה
מיזט :

* (०) *

*

Nf. 1.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-234557-p0019-6

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-234557-p0020-8

רומא
מקבלה את המשיח
בשנת תצ"ז

H. C. I. FROMMANNI

ROMA CHRISTI RECEPTRIX

JUDAICOGERMANICE

SEORSUM RECUDI CURAUIT

IO. HENR. CALLENBERG
Phil. Prof. Ord.

HALAE
In typographia Instituti Judaici
CIↃ IↃ CC XXXVII.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-234557-p0021-3